

Lublin, dn. 27.01.2025 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Patrycji Anny Sieląg
Polskie szkolnictwo wyższe w latach 1989-2005 w kontekście transformacji ustrojowej

I. Ocena merytoryczna

1. Problem badawczy: podstawowe założenia, hipotezy, pytania badawcze, metody badawcze

Tematyka podjęta przez Autorkę zasługuje na zainteresowanie i jest istotna pod względem naukowym. Przedstawiona mi do recenzji dysertacja doktorska odnosi się do problematyki bardzo interesującej, nie tylko dla badaczy ale i jak sądzę dla szerokiego grona obywateli, ma bowiem oprócz znaczenia naukowego także użytkowe.

Transformacja ustrojowa w Polsce po 1989 roku jest zagadnieniem ważkim. Przywrócenie demokracji było w Europie Wschodniej od początku bezspornym celem polityki końca XX w. Jedynym akceptowanym rozwiązaniem, przeciwnym do modelu ustrojowego opartego na systemie jednopartyjnym, była demokracja wzorca zachodniego. W literaturze przedmiotu opisywane były zagadnienia transformacji ustrojowej i systemowej, gospodarczej, społecznej, kulturowej a także szeroko pojętej transformacji oświaty i edukacji. Nie podejmowano próby odrębnej analizy transformacji szkolnictwa wyższego. Temat rozprawy doktorskiej wypełnia zatem lukę badawczą, która obejmuje badania nad zmianami w sektorze szkolnictwa wyższego po 1989 roku. Wybrane zagadnienie jest złożone ze względu na szereg uwarunkowań takich jak polityka wewnętrzna ale i zewnętrzna, a także szeroki zakres czasowy.

Temat pracy jest sformułowany prawidłowo a określenie pola badawczego uważam za trafne. Problematyka rozprawy, choć była częściowo przedmiotem badań, na co wskazuje Autorka już we wstępie, to jednak były to badania przyczynkarskie, częściowe i

opracowanie tematu nie ma odzwierciedlenia w monografii. Rozprawę należy uznać za udaną próbę wypełnienia luki badawczej.

Autorka poprawnie zidentyfikowała problemy i przeanalizowała w swojej pracy co z pewnością nie było zadaniem łatwym ze względu na dużą ilość dokumentów źródłowych, aktów prawnych, rozproszenie źródeł, dużej ilości literatury i opracowań. Taka analiza wymaga szczególnej uważności oraz sporej dozy krytycyzmu, które pozwalają odróżnić fakty od ich interpretacji.

Mgr Patrycja Anna Sieląg jako główny cel rozprawy wskazała ocenę, czy transformacja szkolnictwa wyższego, na tle transformacji ustrojowej po 1989 roku przebiegała analogicznie. Wiązało się to z zakreśleniem ram czasowych badań nad szkolnictwem wyższym w kontekście transformacji ustrojowej w latach 1989-2005. Autorka słusznie wskazała, że transformacja szkolnictwa wyższego była nieodłącznym elementem transformacji ustrojowej państwa polskiego.

Transformacja szkolnictwa wyższego zakończona została 31 sierpnia 2005 r. czyli w momencie końca obowiązywania przepisów ustawy o szkolnictwie wyższym z 1990 roku. Nowa ustawa „Prawo o szkolnictwie wyższym” z 27 lipca 2005 roku otwierała nowy rozdział transformacji szkolnictwa wyższego, która implikowała przepisy prawa unijnego, po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej.

Wstęp rozprawy został skonstruowany poprawnie. Autorka zawarła w nim pytania badawcze, które umożliwiły prawidłową weryfikację przyjętych hipotez badawczych co znalazło odzwierciedlenie zarówno w treści pracy jak również we wnioskach końcowych. Autorka wskazała na wykorzystane metody badawcze, które posłużyły weryfikacji hipotez i odpowiedzi na postawione pytania badawcze. Autorka wskazała we wstępie, że wykorzystwała stosowane w metodzie historycznej, techniki wyszukiwania i oceny wartości źródeł, ich autentyczności i wiarygodności, selekcję informacji pod kątem reprezentatywności oraz konstrukcję narracji: opis genezy zjawisk politycznych ich uwarunkowań oraz związków przyczynowo skutkowych. Chciałabym podkreślić, że Autorka posłużyła się metodami i technikami badawczymi występującymi w naukach o

historii, natomiast w literaturze przedmiotu nie funkcjonuje metoda historyczna, tak jak nie ma metody: geograficznej, politologicznej itp.

Autorka właściwie posłużyła się metodą instytucjonalno - prawną stosowaną w politologii, administracji i prawie, która określa pole badań do określonych aktów normatywnych tworzonych przez instytucje państwowe. Badanie aktów normatywnych tworzących podstawy porządku prawnego, instytucji prawno-ustrojowej lub nadając temu określony kształt na przykład systemowi politycznemu w strukturze organizacyjnej, wymaga określenia granic badanego systemu i jego części składowych. Autorka oparła się na analizie aktów normatywnych, tworzących podstawy nowego systemu politycznego, jego struktury organizacyjnej uwzględniającej podział kompetencji organów a także uprawnienia i obowiązki oraz zakres odpowiedzialności i kontroli.

Autorka wskazała na zastosowanie metody decyzyjnej która, polega na precyzyjnej i drobiazgowej analizie rzeczywistości społeczno-politycznej w kategoriach takich jak: badanie ośrodka decyzyjnego jako podmiotu działania politycznego, procesu decyzyjnego z uwzględnieniem związków przyczynowo-skutkowych obejmujących tak zwany „stan wejścia” a także strukturę ośrodka decyzyjnego oraz cele decydentów a także badanie decyzji politycznych, obejmujących wybór działań lub zaniechania podjęcia decyzji politycznych. Autorce z powodzeniem udało się ją zastosować w rozdziale drugim i trzecim. Autorka zastosowała z powodzeniem metodę porównawczą, która polega na poszukiwaniu podobieństw lub różnic pomiędzy instytucjami, procesami lub całymi układami politycznymi w szerszym lub węższym wymiarze. Poprawnie Autorka zastosowała elementy metody systemowej.

2. Struktura rozprawy

Dysertacja doktorska mgr Patrycji Anny Sieląg jest logiczną i wewnętrznie spójną całością. Została podzielona na wstęp, cztery rozdziały, zakończenie, bibliografię, spis tabel. Przyjęty przez Autorkę podział pracy odpowiada przyjętym standardom w

odniesieniu do prac doktorskich. Przyjęta konstrukcja pracy oparta jest na układzie chronologicznym z uwzględnieniem kryterium przedmiotowego.

Wstęp zawiera klasyczne elementy, charakterystyczne dla tej części pracy określa cel, przedmiot badań, hipotezy i pytania badawcze, przedstawia stan badań i wykorzystane źródła oraz literaturę, metody badawcze, opis struktury pracy.

Struktura rozprawy w założeniu Autorki wynika z przyjętych założeń metodologicznych. Rozdział pierwszy podzielony został na dwie główne części. Pierwsza poświęcona jest przedstawieniu pojęcia transformacji w ujęciu politologicznym, historycznym, gospodarczym, społecznym i kulturowym to pozwoliło Autorce na zdefiniowanie pojęcia transformacji ustrojowej, które stanowiło tło dla opisywanych oraz analizowanych zjawisk i zachowań. Autorka uporządkowała istniejący aparat pojęciowy z obszarem transformacji ustrojowej. W drugiej części rozdziału Autorka ukazała rys historyczny rozwoju sektora szkolnictwa wyższego w dwudziestym wieku zaczynając od roku 1918 po odrodzeniu państwa polskiego, a który został przerwany wybuchem drugiej wojny światowej. Autorka przedstawiła i przeanalizowała najważniejsze regulacje i wydarzenia z okresu Polski Rzeczypospolitej Ludowej. Istotne dla tej części pracy było ukazanie opozycyjnego zaangażowania studentów w protesty i strajki przeciwko władzy komunistycznej. Istotne kwestie zostały przedstawione w rozdziale drugim, który dotyczył szkolnictwa wyższego w negocjacjach przy Okrągłym Stole w 1989 roku. Podczas obrad Okrągłego Stołu przyjęto ustalenia dotyczące zmian w kierunku państwa demokratycznego w tym obszarze szkolnictwa wyższego. W rozdziale tym Autorka przeprowadziła wnikliwą analizę stenogramów czterech posiedzeń Podzespołu do Spraw Nauki Oświaty i Postępu Technicznego, który działał na przełomie lutego i marca 1989 roku w ramach obrad okrągłostołowych. Autorka przeanalizowała dyskusje uczestników obrad prezentujących stronę koalicyjno – rządową, solidarnościowo - opozycyjną i związkową. Autorka opisała i przeanalizowała strategie i techniki negocjacyjne poszczególnych ugrupowań ujawniające się w trakcie posiedzeń oraz wnioski końcowe. To pozwoliło ustalić rzeczywiste cele i zamierzenia konkretnych stronnictw. Ważną częścią pracy jest analiza wypowiedzi pod kątem językowym, interpretacyjnym który

wynikał z różnorodnych kontekstów co pozwoliło ustalić rzeczywiste intencje wypowiedzianych słów. Autorka szczególną uwagę zwróciła na różne interpretacje uczestników obrad dotyczące pojęć i wyrażen takich jak „demokracja”, „neutralność światopoglądowa”, „ideologia”, „autonomia”, „podmiotowość”. Autorka wykorzystała publikacje dotyczące psychologii negocjacji i podejmowania decyzji podczas Okrągłego Stołu, co było istotne dla zidentyfikowania różnych postaw, zachowań czy strategii poszczególnych osób. Na tej podstawie Autorka dokonała analizy interpretacyjnej wypowiedzi uczestników obrad Okrągłego Stołu.

W rozdziale trzecim Autorka dokonała podziału transformacji polskiego sektora szkolnictwa wyższego na dwa etapy. Pierwszy obejmował reformę w ramach krajowego systemu prawnego, który rozpoczął się od przyjęcia ustawy z dnia 12 września 1990 roku o szkolnictwie wyższym. Autorka przeanalizowała stenogramy posiedzeń Sejmu X Kadencji PRL (1989-1991) oraz Komisji Edukacji Nauki i Postępu Technicznego podczas których toczono dyskusje na temat kształtu i przepisów nowej ustawy.

Ważną kwestią ujętą w regulacji z 1990 roku było ustawowe przyznanie i zapewnienie autonomii uczelniom, które w tym względzie w poprzednim ustroju były ograniczane bądź nie istniały. Istotnym aspektem tej regulacji prawnej była możliwość tworzenia uczelni niepaństwowych oraz ustrukturyzowanie procesu wyboru władz uczelni i ich kompetencji, których główny ciężar został przeniesiony na organy kolegialne. Autorka opisała zaangażowanie środowiska akademickiego w nowo tworzone prawo.

Drugi etap transformacji polskiego szkolnictwa wiązał się z okresem bezpośredniej drogi Polski do Unii Europejskiej, ściśle powiązane z postępującą transformacją całego systemu państwa. Ten proces Autorka opisała w rozdziale czwartym zatytułowanym Proces Boloński do 2005 roku i droga Polski do Unii Europejskiej. Autorka przedstawiła strategię państw zachodniej Europy dotyczącą obszaru szkolnictwa wyższego oraz rozwoju nauki i prowadzenia badań. Przedstawiła umiędzynarodowienie polskiego szkolnictwa wyższego i znaczenie gospodarki opartej na wiedzy. Ukazała genezę procesu bolońskiego jego założenia do 2005 roku oraz wnioski dotyczące rozwoju inicjatywy

bolońskiej w latach 1999-2005. Ważną częścią pracy jest także przedstawienie zakresu przedmiotowego procesu bolońskiego w Polsce do 2005 roku i jego ocena przez środowisko akademickie.

Zakończenie zawiera wnioski, które wynikają z założeń przyjętych we wstępie oraz treści poszczególnych rozdziałów. Doktorantka odniosła się w zakończeniu do stopnia weryfikacji hipotez oraz odpowiedzi na pytania sformułowane we wstępie pracy. W zakończeniu odnaleźć możemy stwierdzenie, że transformacja ustrojowa w Polsce stanowiła punkt zwrotny w historii państwa, wpływając na wszystkie dziedziny życia politycznego gospodarczego oraz społecznego co nie ominęło także szkolnictwa wyższego.

Strukturę pracy przyjętą przez Autorkę należy uznać za prawidłową i wynikającą z założeń badawczych zawartych we wstępie. Rozdziały i wyodrębnione podrozdziały są ze sobą powiązane i tworzą logiczną całość. Co najważniejsze, treść pracy w pełni odpowiada przyjętym założeniom badawczym i służy przede wszystkim poszukiwaniu odpowiedzi na pytania sformułowane we wstępie.

II. Ocena formalnej strony pracy

1. Poprawność języka

Praca nie zawiera rażących błędów ortograficznych ani stylistycznych. Język pracy jest poprawny i odpowiada standardom przyjętym w odniesieniu do prac naukowych. Relatywnie niska jest liczba błędów interpunkcyjnych oraz literowych. Doktorantka swobodnie operuje językiem naukowym. Praca zawiera niską liczbę sformułowań, które można uznać za potoczne, publicystyczne.

2. Opanowanie techniki pisania pracy

Autorka opanowała technikę pisania pracy naukowej w stopniu bardzo dobrym. Rozprawa została przygotowana w sposób rzetelny. Została napisana zrozumiałym językiem dzięki czemu jej lektura jest przyjemnością. Mgr Patrycja Anna Sieląg poprawnie stosuje pojęcia naukowe właściwie dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauk o polityce i administracji. Przyjęta struktura oraz podział treści zasługują na pozytywną ocenę.

3. Ocena strony edytorskiej

Praca została przygotowana dość starannie od strony edytorskiej. Autorce udało się uniknąć rażących błędów literowych. Uwaga ta dotyczy zarówno zasadniczego tekstu rozprawy jak i przypisów. Zdarzyły się jednak pewne uchybienia, czy niedopatrzenia jak np. na stronie 232 Autorka zamieściła fragment ilustracji (tabeli), przedstawiającej stopień zaawansowania realizacji postulatów Procesu Bolońskiego w poszczególnych państwach europejskich. W recenzowanym egzemplarzu rozprawy tabela wydrukowana została w kolorze czarno-białym. Natomiast Autorka opisując ją wskazywała na gamę kolorystyczną tabeli, odnosząc się do poszczególnych kolorów (ciemnozielony, jasnozielony, żółty, pomarańczowy, czerwony) stopnia zaawansowania wdrożenia poszczególnych aspektów w różnych państwach.

Rozprawa zawiera nieliczne usterki techniczne, które nie mają jednak wpływu na ogólną ocenę pracy oraz komfort czytania.

4. Spis rzeczy i odsyłaczy

Praca zawiera odsyłacze dolne, klasyczne, które zostały przygotowane w sposób prawidłowy, ich konstrukcja nie budzi większych zastrzeżeń. Pojawiają się pojedyncze uchybienia techniczne (np. przypis 32 na st. 25 – nie zastosowano kursywy do tytułu

publikacji). Ilość przypisów jest właściwa w stosunku do objętości pracy, która jest dowodem wykorzystania przez Autorkę szeregu materiałów w toku analizy badawczej, a także jej naukowej rzetelności. Należy również docenić fakt, iż mgr Patrycja Anna Sieląg zamieściła w pracy wiele przypisów rozszerzających, wyjaśniających, polemicznych, które wzbogaciły tekst rozprawy oraz stanowią cenne uzupełnienie głównego nurtu narracji. Świadczą one o erudycji oraz doskonałej orientacji w podejmowanej tematyce. Konstrukcja bibliografii nie budzi zastrzeżeń.

III. Charakterystyka doboru i wykorzystania źródeł

Dobrze oceniam podstawę źródłową pracy, którą stanowią przede wszystkim źródła pierwotne - materiały archiwalne, dokumenty, akty prawne, opracowania, materiały internetowe. Pozytywna ocena wykorzystanych publikacji odnosi się nie tylko do ich liczby, która jest, właściwa, wystarczająca ale przede wszystkim ich wysokiej jakości i wartości poznawczej. Autorka sięgnęła między innymi do opracowań i artykułów znanych i cenionych badaczek i badaczy zajmujących się problematyką transformacji ustrojowej w Polsce po 1989 roku. Ważnych informacji dostarczyła także prasa: „Polityka”, „Gazeta wyborcza”, „Gazeta prawna”, „Tygodnik Powszechny” i inne.

Bibliografia jest obszerna i zróżnicowana. Bazę źródłową oraz literaturę przedmiotu należy ocenić jako solidną, świadczącą o dużej dociekliwości doktorantki oraz jej zdolności i przygotowanie do recepcji dorobku innych badaczy.

IV. Wnioski

Praca jest niezwykle interesująca pod względem poznawczym a także dobrze przygotowana i napisana pod względem merytorycznym. Praca jest solidnym uzupełnieniem dotychczasowych badań. Wartość merytoryczną pracy oceniam wysoko. Wstęp przygotowany poprawnie. Doktorantka wyraźnie określiła cele pracy, sformułowała pytania badawcze. Zastosowała odpowiednią metodologię dla dyscypliny

nauk o polityce i administracji. Struktura jest poprawna a rozdziały są ze sobą powiązane dzięki, czemu praca jest kompletna i wewnętrznie spójna, rozdziały są proporcjonalne pod względem objętościowym. Autorka umiejętnie i prawidłowo stosuje terminologię naukową, wywód jest jasny i czytelny, pracę kończy część poświęcona wnioskowi, które zostały zaprezentowane w sposób zrozumiały i logicznie spójny. Wszelkie uwagi, polemiki zawarte w niniejszej recenzji w niczym nie umniejszają wysokiej oceny pracy włożonej przez mgr Patrycję Annę Sieląg w przygotowanie rozprawy. Każdy z jej elementów zasługuje na pozytywną ocenę.

Podsumowując stwierdzam, że rozprawa doktorska autorstwa mgr Patrycji Anny Sieląg przygotowana pod opieką prof. AFiB dra. hab. Zbigniewa Romka, stanowi oryginalne rozwiązanie problemu badawczego oraz potwierdza ogólną wiedzę teoretyczną Autorki w obszarze nauk społecznych, dyscyplinie nauki o polityce i administracji. Mgr Patrycja Anna Sieląg wybrała ważny aktualny i jednocześnie niełatwy problem badawczy. Wypracowała logiczną koncepcję pracy, sporządziła przejrzysty program badań, dokonała solidnej kwerendy źródeł i zrealizowała przyjęte założenia. Jest także potwierdzeniem umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Odwołując się do uzasadnienia oceny i spełnienia przez rozprawę doktorską warunków określonych w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (t.j.: Dz. U. Z 2017 roku, poz. 1789, ze zmianami, w związku z art.179 ustawy z dnia 3 lipca 2018 roku - Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce - Dz. U. z 2018 poz.1669), stwierdzam, że recenzowana rozprawa w pełni odpowiada jej standardom oraz wymogom. Jednocześnie wnoszę o dopuszczenie mgr Patrycji Anny Sieląg do dalszych etapów przewodu doktorskiego i publicznej obrony.

Prof. UMCS dr hab. Ewelina Podgajna

